

Tot excavant el passat humà

ARXIU MMPC

Primeres excavacions arqueològiques a l'abric Romani, el mateix 1909 en què Amador Romani descobrí el jaciment.

El 9 d'agost del 1909 un arqueòleg afeccionat va descobrir prop de Capellades un valuósíssim jaciment que va ser batejat amb el seu cognom: l'abric Romani. Cent anys després ha esdevingut un dels indrets que més informació han aportat sobre el paleolític, però no l'únic: també la cova de Bolomor, a Tavernes de la Valldigna (Safor), la cova Negra de Xàtiva (Costera), la de l'Arbreda de Serinyà (Pla de l'Estany) i la de l'Aragó a Talteüll (Rosselló).

Allò que les fonts escrites o orals no ens poden dir, bé perquè no existeixen, bé perquè no s'han conservat, ho poden confessar les excavacions arqueològiques. Com ho sabríem, si no, que els neandertals que es van instal·lar a l'Abric Romani de Capellades fa més de 50.000 anys coïen el menjar en un fogar i que disposaven d'eines de fusta per a la caça i la recol·lecció? Lògicament, no hi ha testimonis escrits d'aquelles vetllades a la vora del foc gaudint del tiberi que els ofería la caça major. Però les excel·lents condicions d'aquest abric han permès de mantenir vives moltes pistes sobre la vida quotidiana dels habitants del paleolític mitjà, que els arqueòlegs recuperen i analitzen.

Als Països Catalans es compten una cinquantena de jaciments i coves amb presència de l'home de Neandertal o de l'*homo Sapiens*, en períodes que van entre 110.000 i 9.000 anys enrere. També hi abunden jaciments del període mesolític –entre el 8.000 aC i el 5.000 aC– i del neolític, que començà ara fa 4.500 anys. L'edat del bronze i l'edat del ferro també han deixat petja a casa nostra, igual com la civilització dels ibers i la colonització romana. La llista de patrimoni prehistòric és

Territori de prehistòria

Als Països Catalans hi ha una cinquantena de jaciments prehistòrics de gran valor per a estudiar el nostre passat. L'estiu és temps d'excavacions i els nostres arqueòlegs comencen la seva temporada alta.

inacabable, i el fet és que el Principat, Catalunya Nord i el País Valencià es configuren com un triangle virtuós en l'estudi del paleolític mitjà i superior a escala mundial. Al llarg dels anys els jaciments i abrics han aportat proves crucials per descriure la vida quotidi-

ana dels neandertals i *sapiens* que van viure en aquest territori i els canvis a l'entorn natural.

En el cas de les illes Balears, la riquesa dels jaciments se centra en èpoques molt més recents que no pas a Catalunya i al País Valencià. Les primeres aparicions de pobladors a les Illes es remunten al 3.000 aC. Tot i que hi ha vestigis de presència humana a Eivissa i Formentera durant l'edat del bronze, després, durant uns quants segles, aquestes illes van restar despoblades, mentre que Mallorca i Menorca foren habitades per un poble que hi va portar la cultura talaiòtica. Pel que fa a Andorra, les restes més antigues que s'hi han trobat atribuïbles a l'existència humana es remunten al voltant del 2.000 aC i van aparèixer a la balma de la Margineda. Els fòssils pertanyen a un esquelet humà d'una dona, i també a estris de sílex: puntes de fletxa i fragments de ceràmica.

Un dia d'excavacions. Els mesos estivals són l'època daurada dels arqueòlegs, quan duen a terme les excavacions que els proporcionaran material d'estudi per a la resta de l'any. Els darrers trenta anys s'ha multiplicat per setze el nombre d'intervencions arqueològiques a Catalunya: han passat de 106 el 1981 a 1.786 el 2008. A la cova de l'Arbreda, a Serinyà, la jornada comença a les 9 del matí. L'arqueòleg Narcís Soler dirigeix l'excavació, i compta amb un equip d'estudiants i un doctor becat per accomplir tota la feina que proporcionarà prop de 2.500 peces relacionades amb l'ocupació dels darrers neandertals i els primers *sapiens* en aquest espai. S'hi troben pedres pertanyents a eines i ossos d'animals propis del període –especialment de l'ós de les caverne–, juntament amb evidències de l'evolució dels recursos naturals disponibles i de la climatologia, que ajuden a comprendre millor per què els neandertals van acabar desapareixent i nosaltres, els *sapiens*, vam sobreviure.

El full de ruta de l'arqueologia de Catalunya

Després de molts mesos de polèmica i tensions entre una part dels arqueòlegs i acadèmics del país i el Departament de Cultura de la Generalitat –amb dimissions i tot–, les polítiques públiques per a aquest àmbit científic sembla que han trobat el nord i el consens majoritari. Coincidint amb el període d'excavacions, s'ha presentat el pla integral per a l'arqueologia a Catalunya, el PiaCat, una petita revolució en el sector que inclou canvis organitzatius i crea nous ens de coordinació, planificació i participació en els camps de la formació, la recerca, la difusió i el treball de camp.

Sobre el paper, el PiaCat aclareix les incògnites i les pors d'alguns professionals sobre el futur del Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC), que hi surt reforçat com a instància coordinadora de la xarxa de museus i jaciments. Segons que ha explicat el conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, Joan Manuel Tresserras, tot esperant que es concreti el futur Museu de Societat, “el MAC guanya protagonisme amb el PiaCat”, atès que per primera vegada el museu s'inclou en la planificació global del patrimoni arqueològic. Ara el MAC es farà càrrec de les accions científiques que li atorgui el pla de recerca de l'arqueologia de Catalunya i promourà la difusió del patrimoni arqueològic amb el desenvolupament territorial de la xarxa de museus i jaciments.

Per a un mes d'excavacions, la feina a Serinyà comença mesos abans, amb una planificació d'objectius i amb un repàs de les peces trobades en temporades anteriors. Però, ultra això, com explica Narcís Soler, "és més una tasca de descoberta diària i d'anàlisi del material que va emergint. Tot plegat ens va donant pistes del camí que hem de seguir l'endemà; mai no perdem de vista que, en arqueologia, moltes troballes són fruit de la casualitat, de la sort". L'equip d'estudiants que treballa a Serinyà passa tot el dia al jaciment treballant en dos equips. L'un s'encarrega de les excavacions pròpiament dites, i l'altre renta i fa una primera classificació de les peces que es troben. A la tarda, els papers s'inverteixen. El pressupost aproximat és d'uns 10.000 euros, que es destina bàsicament a la manutenció dels estudiants i a la compra d'algunes peces imprescindibles per a les tasques a la cova. Tant els estudiants com el director de l'excavació dediquen tot un mes a estudiar el nostre passat de manera altruista.

Les peces que es troben en aquesta cova es conserven a la Universitat de Girona durant dos anys. En aquest període, els objectes provinents de l'excavació es netegen, es classifiquen, s'inventarien i s'estudien. Si cal, es consoliden o es restauren al laboratori. Després, la peça s'afegeix al fons del museu. Malauradament, però, el patrimoni arqueològic, tret que sigui una peça de gran valor i que aconseguixi ressò mediàtic, sovint acaba oblidat en magatzems. No serà el cas d'un collar ornamentat prehistòric de 13.500 anys d'antiguitat que s'ha trobat aquest estiu al jaciment de la cova del Parco, a Alòs de Balaguer, a la Noguera. L'excepcionalitat de la peça està en l'alta concentració de petits caragols d'origen mediterrani. Una raresa, perquè només se n'han trobat equivalents a la costa del País Valencià, Múrcia i el Cantàbric. La peça es contextualitza en l'època del magdalenià, corresponent al paleolític superior (16.000-11.000 aC). A l'excavació, que començà ara fa 23 anys, també s'hi ha trobat un conjunt d'agulles de cosir d'os i més components d'indústria òssia, juntament

EL TEMPS

Dues instantànies d'arqueòlegs treballant a la cova de l'Arbreda de Serinyà (Pla de l'Estany), sobre el terreny i analitzant les restes trobades.

EL TEMPS

amb nombrosos estris de sílex i restes de la fabricació d'aquests elements.

Intervencions d'urgència. A banda de les excavacions programades, part del patrimoni arqueològic dels Països Catalans s'ha nodrit de la casualitat. Quan un ajuntament comença les obres d'un polisportiu i sota terra hi troba un conjunt fòssil, s'engega una excavació d'emergèn-

cia i s'atura l'obra. En tenim un exemple molt recent, de la setmana passada. Les pintures rupestres descobertes durant les obres de desdoblament del tram de la C31 entre la Platja d'Aro i Palamós han obligat a traçar un nou itinerari per conservar les pintures exactament al lloc on foren trobades.

Gemma Aguilera